

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

LYDIA FRASQUET BELLVER

Vicente
Aguilera Cerni

Pròleg:

J. Martín Martínez

Editorial:

Institució Alfons el
Magnànim-CVEI

València, 2020

Pàgines 367 Biografia

Fa unes dècades, Aguilera Cerni va ser una persona molt coneguda en l'ambient artístic. El 1972 va crear el Museu d'Art Contemporani de Vilafamés, que posteriorment du el seu nom, en la Casa del Batle, edifici que s'ha anat adequant a les necessitats museístiques i que s'ha convertit en la principal atracció turística local. Format en la Universitat de València, Aguilera va ser mentor i teòric del Grup Parpalló, l'avantguarda artística valenciana de postguerra. En els seixanta i setanta va orientar l'art modern espanyol des de revistes com *Arte Vivo*, *Suma y Sigue del arte contemporáneo* o *Cimal*, i va publicar monografies divulgatives d'altres espais artístics, nombrosos catàlegs d'exposicions i textos pragmàtics sobre l'art espanyol contemporani.

La seua personalitat bé mereixia la bona investigació que és el llibre present, que correspon a la tesi doctoral de l'autora, en què a més de qüestions pròpiament biogràfiques, explica la seua trajectòria professional, la seua influència en orientar la producció artística, la seua projecció internacional (Biennal de Venècia, 1959, 1976), el seu compromís polític, les aportacions com a historiador i els projectes de maduresa de qui va ser president del Consell Valencià de Cultura (1994-1996). **JP**

MIGUEL CATALÁN

La traición.
Seudología XII

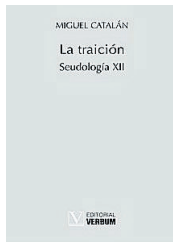
Editorial:

Verbum

Madrid, 2020

Pàgines 148

Assaig

En aquest dotzé volum de la seua sèrie «Seudología», el professor Miguel Catalán dissectiona de dalt a baix aqueixa forma de la mentida que històricament ha generat el major dels menyspreus i incomprensió socials. Com a falsejament humà, la traïció exigeix de qui traeix una relació prèvia i estreta amb qui es converteix en objecte del seu engany i sol tindre com a conseqüència, tal com adverteix l'autor en diverses ocasions, la pèrdua de la fe en el gènere humà al complet. El pitjor de la traïció és, tal vegada, aqueixa tremenda capacitat expansiva, que es multiplica exponencialment quan el traït no és un individu sinó un col·lectiu social com la «pàtria» o l'«estat», sense anar més lluny.

Catalán desenvolupa la seua anàlisi de la traïció en les seues diferents manifestacions partint d'una diferenciació conceptual entre traïcions estrictes, en sentit propi—aquelles que es realitzen sobre algú a qui podem titllar d'«amic» de l'una o l'altra manera—i traïcions en sentit ampli o impropri—que es realitzen sempre en àmbits o esferes de l'activitat humana mediatitzades, tenyides, per alguna forma de poder: economia, cultura,

política, religió...—. Les primeres són, en opinió de l'autor, traïcions en estat pur: Marc Brut i Juli Cèsar a la Roma republicana o el de Judes i Jesús de Natzaret—el de Caín i Abel seria un cas més d'enveja que de traïció en sentit estricte— dels temps bíblics serien les seues millors representacions. Encara més, la traïció de Judes cap a Jesucrist exemplifica la repulsió cap a la figura del traïdor—el que era dels nostres i va deixar de ser-ho—i el desenvolupament històric d'aquesta repulsió col·lectiva en el temps al llarg de l'Edat mitjana fins a arribar a la visió del jueu dels nacionalsocialistes hitlerians de la primer meitat el segle XX.

Si les traïcions pròpies tenen un caràcter més transcendent, mitificador, segons Catalán, les anomenades traïcions impròpies són més humanes, més quotidianes, més familiars i habituals: així, analitza de manera detallada alguns exemples com els de l'anomenat «cas Wikileaks» amb Julian Assange com a boc expiatori o, en una esfera més quotidiana, la visió que Francisco Umbral va oferir en el seu assaig *Cela: un cadáver exquisito* del qual va ser el seu mentor i mestre literari i periodístic Camilo José Cela.

Deslleialtats, traïcions, ingràtits, infidelitats sentimentals i/o conjugals, etc., componen un variadíssim i entretingut fris de traïcions diverses que l'autor exposa davant el lector amb un estil que arriba al major grau de depuració, simplicitat i grau de profunditat. Catalán culmina així un procés depuratiu que fa que el seu discurs siga encara més amé, més obert cap a un públic més ampli, en el qual es conjuguen l'afiladíssima capacitat d'anàlisi que sempre va tindre aquest escriptor, l'amenitat originada en la seua privilegiada intel·ligència i una certa dimensió pedagògica que s'ha vingut mostrant de manera cada vegada més nítida en els seus últims treballs. **JSMR**

MARGARITA IBÁÑEZ TARÍN

Los Gaos.
El sueño republicano

Pròleg:

Manuel Aznar Soler

Editorial: PUV,

Universitat de
València

València, 2020

Pàgines 268 Biografia

Els Gaos són un exponent clar de la destrucció que la guerra civil i el franquisme van causar en una família valenciana lliurepensadora. El matrimoni de José Gaos Berea, notari, i Josefa González-Pola, va tindre nou fills: set xics i dos xiques, la més coneguda va ser l'actriu Lola Gaos. Entre els fills, el major, José, fou qui exercí una carrera acadèmica més exitosa: catedràtic de Filosofia, fou rector de la Universidad Central durant la guerra, professor de la Universidad Nacional Autónoma de México i traductor. Un altre dels germans, Vicente, Premi Nacional de Poesia, fou catedràtic d'anglès en l'institut Isabel de Villena. Alejandro fou catedràtic de Literatura en l'institut de Requena, desterrat pel franquisme.

L'autora, doctora en Història, professora i excel·lent investigadora (*Los profesores de segunda en enseñanza en la guerra civil*, 2019, PUV), planteja cronològicament la biografia dels germans més rellevants, però també aporta notícies dels menys coneguts: Carlos, tinent coronel d'enginyers en la Batalla de l'Ebre; Ángel, activista cultural, els dos exiliats a Mèxic, com Fernando, músic i concertista. Un treball interessant i amé, que ens dona a conèixer la magnitud de la catàstrofe i de la diàspora republicana. **JP**

destacamos...

Un compromiso con la
memoria afrocolombiana

Cuánta razón tiene **Marta Sanz** cuando dice que leería las novelas de **Juan Cárdenas** «en voz alta por su belleza y por su potencial incisivo contra nuestras renovadas buenas costumbres». La escritura del autor colombiano tiene un ritmo, una cadencia, que invita a reunir a un nutrido grupo de personas en círculo y representar a modo teatral la acción que en ella transcurre. La suya es una literatura oral, participativa, en cuanto a ese espíritu polifónico que transmite. Son muchas las voces que en sus palabras se escuchan. Muchas las voces, de la historia, de la imaginación, que uno oye mientras lee. Y eso, todas esas posibilidades retóricas que incluyen un juego y también una «recuperación» léxica, hace que adentrarse en sus novelas o relatos sea una experiencia que va más allá de lo puramente literario.

Leer a Juan Cárdenas es algo sensitivo, una opinión que se reafirma tras finalizar, con ese sabor amargo de las lecturas que uno no quie-

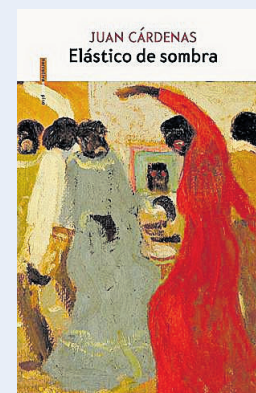
re que concluyan, *Elástico de sombra*, una novela corta que edita **Sexto Piso** y en la que entremezcla la fantasía con las típicas narraciones entre la tradición y el mito, y que aprovecha para reflexionar sobre el pasado de su país, Colombia, y sobre un estado o situación social que, pese a lo que muchos creen, sigue vigente hoy día, como es la esclavitud o la diferenciación entre clases.

Así es, Cárdenas se adentra en los orígenes de una danza o baile tradicional colombiano, el baile de los macheteros, un juego, dicen, que es el resultado de una simbiosis entre tradiciones y técnicas que provienen de la esgrima y que los negros y campesinos de ciertas zonas fomentaron para entretenerse. En las regiones cafeteras, por ejemplo, el uso de los machetes en la vida diaria era culturalmente importante, y en cierto sentido el autor se sumerge de lleno en ese mundo de secretismos, de fábulas y mitología, donde aparecen bru-

jas, duendes y hasta el mismísimo diablo encarnado, donde el viento es un personaje más, y donde unos viejos macheteros emprenden una aventura que recuerda a la típica epopeya homérica.

Con un lenguaje vivaz, que se muestra exuberante en sus formas, con una retahíla de localismos que no hacen sino engrandecer la atmósfera para que el lector se sumerja por completo en ese universo del antiguo arte marcial afrocolombiano, acompañamos a ese singular grupo de héroes por accidente, y en ese periplo, a través de sus dimes y diretes, de sus venturas y desventuras, Cárdenas fija el objetivo en la extrema desigualdad de clases que todavía hoy existe. En este sentido, *Elástico de sombra* puede valer también como una exploración que se torna en una especie de reprobación sobre la visión occidentalista, blanca y de buena cuna que impera, para nuestra desgracia, en la actualidad. Vivimos en un mundo injusto y cruel, que sigue en manos de unos pocos «ilustrados», donde pagan justos por pecadores y en el que la dignidad de un amplio grupo de personas brilla por su ausencia. Emotiva y emocionante historia, un goce literario (verbal y escrito) que demuestra, una vez más, el increíble talento de Cárdenas. **≡**

JUAN CÁRDENAS

Elástico
de sombraEditorial: **Sexto Piso**

Madrid, 2020

Pàgines 112

Narrativa